

Krig og ulykker i øst

Slaget ved Poltova i Ukraine i 1709.

Området er i dag igen en krigszone som følge af Ruslands invasion af Ukraine. Udsnit af mosaik af Serge Lachinov. Foto: Wikimedia Commons

Niels Jørgen Martins da Costa Santos Langkilde 06.03.2022

STORE NORDISKE KRIG // BOGANMELDELSE – Et nyt værk om den Store Nordiske Krig for 300 år siden, hvor Danmark-Norge allierede sig med bl.a. Rusland for at besejre Sverige, giver mange associationer til det aktuelle magtspil i Europa og Ruslands angrebskrig i Ukraine. Bogens forfatter, historiker Lars Christensen, formidler veloplagt sit overblik over periodens historie og sin forståelse af den komplekse europæiske politik, skriver Niels Langkilde.

Den danske drøm om revanche. Store Nordiske Krig 1700-1721

Forfatter: Lars Christensen

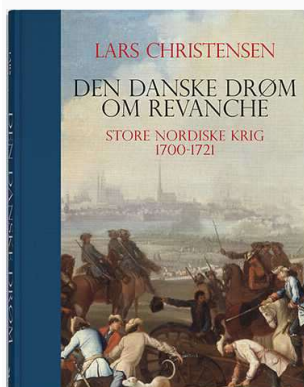
Kristeligt Dagblads Forlag, 400 sider, rigt illustreret med gengivelse af samtidige kort og malerier. Udkom d. 26. oktober 2021

Krig er noget af det værste på denne jord. Det skader så mange menneskers liv og førlighed, det ødelægger venskaber og værdier, og det trækker en masse nye problemer med sig.

Skulle man ikke kunne se det i den verden, vi har nu, så kan man læse Odensehistorikeren Lars Christensens værk, [Den danske drøm om revanche. Store Nordiske Krig 1700-1721](#), der udkom for ikke så længe siden.

Lars Christensen er helt på hjemmebane i denne periodes historie. Tidligere er udkommet *Svenskekrigene 1657-60. Danmark på kanten af udslættelse og Hannibal Sehested. Krig, magtkamp og enevælde i 1600-tallet.*

Som i disse to bøger er stilen flydende og med muntre sidebemærkninger, overblikket intakt og forståelsen for den komplicerede europæiske politik hele tiden nærværende.

Den Store Nordisk Krig er for os i 2022 blevet helt nærværende, for denne storkrigs voldsomhed i det østlige Europa minder os om noget, vi ser nu.

Sverige var på dette tidspunkt en europæisk stormagt med en i den grad veltrænet, vel ledet og på alle måder velfungerende hær, som holdt Rusland ude af Østersøen. Det lykkedes frem til slutningen af krigen, som endte med, at Peter den Store fik adgang til Østersøen, og det har været situationen lige siden.

Russisk magtspil

Som baggrund til det aktuelle magtspil omkring Ukraine, der i sidste uge kulminerede i Ruslands invasion af nabolandet, er det ganske interessant, at det først var i 1600-tallet, at Rusland fik magten over det. Sverige kontrollerede i denne storhedstid Finland, Baltikum, store dele af det både nuværende og daværende Polen, Rusland, Hviderusland og Nordtyskland samt en række gamle danske områder.

Det afgørende nederlag fandt sted i Ukraine i 1709 i slaget ved Poltava, der ligger nogle hundreder kilometer vest for nutidens ukrainske krigsområder. Karl den 12. af Sverige mistede hæren og måtte selv flygte. Den 8. juli blev omkring 10.000 svenske soldater dræbt eller såret, og de resterende 14.000 blev taget til fange ved kapitulationen et par dage efter.

Karl den 12. var da over alle bjerge. Han var allerede i gang med at finde nye allierede i et strategisk spil, hvor de deltagende magter skiftede side i et helt andet

tempo, end vi kender i dag. Ustabile allianceforhold giver mere uro og lettere til krig.

I russisk selvforståelse har man intet ønske om at gentage dette – hverken svenskernes angreb, Napoleons i 1812 og Hitlers i anden verdenskrig fra 1941 og frem. Ofrene var meget voldsomme for Rusland alle tre gange.

Nu som dengang kan der vindes og tabes meget på slagmarken. Men stormagternes forhandlingsevne og -vilje afgør i sidste ende ganske meget

Den brændte jords taktik er ikke spændende for civilbefolkningen, men den er også en pinsel for de soldater og hele følget af administratorer og alle slags hjælpere af begge køn i forsyningstropperne, som skal finde føde undervejs. En sådan hær er som græshopper på Afrikas Horn: Alt der kan spises, spises på vejen frem.

I svensk selvforståelse reducerede de efterfølgende nederlag mod øst landets stormagtsposition. Det dæmpede lidt efter lidt krigslysten, så den helt forsvandt efter Norges frihed i 1905 og kom klart til udtryk med neutraliteten under første verdenskrig.

Neutralitetspolitikken har derefter – navnlig for de svenske Socialdemokraterne – været en hovedhjørnesten i udenrigspolitikken. Den nytiltrådte statsministers – for os – uforståelige selvros over, at Sverige ikke generede nazismen under anden verdenskrig, skal ses i det lys. Det klip har godt nok fået mange kommentarer på danske facebooksider.

Men det skjuler ikke, at Sverige er helt anderledes optaget af at forsvare landet med neutralitet og stærk våbenmagt. Det er ikke kun en stærk våbenindustri og et stærkt forsvar, men også et meget stærkt civilt beredskab, som vi jo herhjemme har skåret ned til sokkeholderne.

Den vigtige forhandlingsevne

Kong Frederik den 4., som er lidt overset i de folkelige historiefortællinger, var den første konge, som var født til at blive enevældig konge. Han fik landet på fode efter svenskekrigene og klarede de godt 20 års krig på rimelig vis.

“Frederik den 4. havde to store mål med sin kongegerning, da han arvede tronen i 1699: Han ville revanchere tidligere danske nederlag til Sverige og fjerne truslen fra svenskerne og deres allierede, hertugen af Gottorp. Derfor indgik han en alliance med Sveriges andre fjender om at knuse den svenske stormagt. Det lykkedes, men vejen blev lang og kringlet,” skriver Lars Christensen.

Skåne, Halland og Blekinge fik han ikke hjem til riget. Utvivlsomt var han en flittig konge, men han havde også mange gøremål, som måtte gøre selv en 3F-formand en anelse misundelig.

Foto: Lars Tuxen

Nu som dengang kan der vindes og tabes meget på slagmarken. Men stormagternes forhandlingsevne og -vilje afgør i sidste ende ganske meget. Ingen ønsker nye stormagter som nabo. Ingen ønsker alt for gunstige vilkår for konkurrenterne. Ingen tager almindelige moralske begreber med i krig, blot for at lade dem bestemme.

Da Frederik den 4. personligt modtog Magnus Stenbocks kapitulation ved Hoyerswort udenfor Tønning, svarede det i betydning næsten til, da zar Peter fire år før modtog Lewenhaupts kapitulation ved Perevolotja efter slaget ved Poltava.

300 års efter denne lange krigs afslutning, trækker Store Nordiske Krig stadig sine spor, og krig og ufred er lige skræmmende, og krig bør stadig forebygges og undgås. Det er den vigtigste politiske opgave. Her kræves stabile og troværdige alliancer, hånd i hånd med et troværdigt forsvar. Bogen viser nødvendigheden af begge dele.

Christian IV Rusland Store Nordiske krig Ukraine

Niels Jørgen Martins da Costa Santos Langkilde

Mag.art. Niels Jørgen Martins da Costa Santos Langkilde, fhv. MF, er kommunikationsdirektør ved H. C. Andersen Institutet i Rio de Janeiro.